

**בש"פ 6645/19 - שירן שושנה גוזל, בבש"פ 6645/19: פנחס כהן, מירי
אביטן, בבש"פ 6744/19, ג'ורג'ט נחמני, מרדכי בן סעדון, דורון
כהן, גבריאל אביטן, משה אוליאל נגד מדינת ישראל**

בית המשפט העליון

בש"פ 6645/19

בש"פ 6744/19

לפני: כבוד השופט י' עמית

העוררים
בבש"פ 6645/19:

1. שירן שושנה גוזל
2. פנחס כהן

העוררים
בבש"פ 6744/19

1. מירי אביטן
2. ג'ורג'ט נחמני
3. מרדכי בן סעדון
4. דורון כהן
5. גבריאל אביטן
6. משה אוליאל

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

עררים על החלטת בית המשפט המחוזי תל אביב
יפו בתיק מ"ת 25166-07-15 שניתנה ביום
15.9.2019 על ידי כבוד השופט א' הימן

תאריך הישיבה: כ"ה בתשרי התש"ף (24.10.2019)

בשם העוררים בבש"פ 6645/19: עו"ד רומח שביט
בשם העוררים בבש"פ 6744/19: עו"ד יניב שגב
בשם המשיבה: עו"ד נילי פינקלשטיין ועו"ד שרון הר ציון

החלטה

עמוד 1

"אדם חסר לב תוקע כף, ערב ערבה לפני רעהו" (משלי יז, יח).

1. שני עררים על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופט א' הימן) מיום 15.9.2019, שעניינה חילוט ערבויות צדדי ג' בגין הפרת תנאי מעצר.

ואלו הם עיקרי העובדות הצריכות לענייננו: ביום 13.7.2015 הוגש לבית המשפט המחוזי כתב אישום נגד שורה ארוכה של נאשמים במסגרת הפרשה המכונה "פרשה 512". בין העבירות שיוחסו לחלק מהנאשמים ניתן למנות, בין היתר, עבירות של פעילות במסגרת ארגון פשיעה, רצח, ניסיון רצח, עבירות סמים ועבירות מס.

אחד מהנאשמים בפרשה האמורה הוא גולן אביטן (להלן: גולן). בתמצית ייאמר כי גולן שוחרר למעצר בית בפיקוח אלקטרוני, בכפוף להגשת ארבע ערבויות צד ג' בסך מיליון ₪ כל אחת; ערבות עצמית בסך 2 מיליון ₪; הפקדת מיליון ₪ במזומן או בערבות בנקאית; וצו עיכוב יציאה מן הארץ (החלטת כב' השופט ב' שגיא מיום 2.5.2016). בחלוף הזמן קיבל בית המשפט את בקשתו של גולן כי ייפתחו לו "חלונות אוורור", וכן קיבל את בקשתו להוספת מפקחים למערך הפיקוח על מנת להקל את המלאכה על המפקחים. אלא שביום 10.10.2018 הפר גולן את תנאי שחרורו ויצא את גבולות הארץ לבלי שוב. במהלך הדיון שהתקיים לפניי מסרה באת כוח המדינה כי גולן נמלט למרוקו, שם הוא נתון כעת במעצר בגין שימוש במסמכים מזויפים.

2. שני העוררים בבש"פ 6645/19 וששת העוררים בבש"פ 6744/19 שימשו כמפקחים על גולן, וכל אחד מהם חתם על ערבות בסך מיליון ₪. בהחלטתו מיום 10.3.2019 הורה בית המשפט (כב' השופט א' הימן) על חילוט מלוא הערבויות (למעט הערבות של העוררת 1 בבש"פ 6645/19, בתו של גולן, שערבותה הופחתה למחצית מהסכום). זאת, לאחר שבית המשפט עמד על נוסח כתב הערבות שעליו חתמו הערבים ועל הצהרותיהם בבית המשפט, המלמדות כי הבינו היטב את המשמעות הנלווית לחתימה על כתב הערבות.

3. על החלטה זו הוגשו מספר עררים לבית משפט זה, שהדיון בהם אוחד (להלן: בש"פ 1902/19). בהחלטה מקיפה ומפורטת מיום 2.6.2019, דחה בית המשפט (כב' השופט י' אלרון) את העררים (זולת לגבי אחד הערבים שעניינו אינו בפנינו, שערבותו הופחתה גם כן במחצית). בסיפא להחלטה זו נקבע כי "העוררים יפקידו את סכום הערבות שהוטל עליהם לממש בתנאים ובאופן שייקבעו על ידי בית המשפט המחוזי, לאחר שיבחן את עניינו הפרטני של כל עותר" (שם, פס' 60). כנגד החלטה זו עתרו חלק מהערבים לבית משפט זה בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק, אך עתירותיהם נדחו על הסף בהעדר עילה להתערבות (בג"ץ 4458/19 מיום 9.9.2019). הדיון הוחזר אפוא לבית המשפט המחוזי, ששמע את טענות הצדדים וקבע כי הערבויות תמומשנה ב-24 תשלומים שווים ורצופים, החל מיום 6.11.2019 (החלטה מיום 15.9.2019).

4. על החלטה זו הוגשו שני העררים שלפניי, בהם מלינים העוררים על אופן פריסת תשלום הערבויות שקבע בית משפט קמא. לטענת העוררים, אף שבמהלך הדיון בבית המשפט המחוזי הם התייחסו באריכות לנסיבות חייהם ומצבם הכלכלי, החלטת בית המשפט היא כוללנית ונעדרת התייחסות לעניינו הפרטני של כל ערב, וזאת בניגוד להנחיית השופט אלרון בבש"פ 1902/19. בנוסף, העוררים טוענים כי פריסת התשלומים על פני תקופה ארוכה יותר לא תפגע במוסד הערבות ובתכלית ההרתעתית שבבסיסו. לגופם של העוררים ומצבם הכלכלי, נטען כדלקמן:

א. בש"פ 6645/19:

(-) העוררת 1 - שירן שושנה גוזל, בתו של גולן, גרושה המתגוררת אצל אמה, מגדלת ילדה בת 4, מקבלת מזונות בסך 1,400 ₪ לחודש, משתכרת כ-5,500 ₪ לחודש, מחזיקה רכב בשווי 40,000 ₪ (מתוכם 75% בהלוואה).

(-) העוררת 2 - פנחס כהן, אב לארבעה ילדים קטינים, מתגורר בשכירות, מחזיק שני רכבים בשווי 90,000 ₪ כל אחד (כ-90% בהלוואה). מחזיק בשלוש חברות הנמצאות בהפסדים ועל סף פירוק.

ב. בש"פ 6744/19:

(-) העוררת 1 - מירי נחמני אביטן, רעייתו של גולן, אם לשלושה ילדים קטינים. טוענת כי מלבד הערבות העצמית שלה, הערבויות של גולן נופלות גם הן על כתפיה. לדבריה, היא מפרנסת יחידה, מחזיקה בית בבעלותה עליו רובצת משכנתא בגינה משלמת תשלום חודשי בסך 3,000 ₪, משתכרת 10,200 ₪ לחודש.

(-) העוררת 2 - ג'ורג'ט נחמני, אמה של העוררת 1, אלמנה בת 77, משתכרת 2,400 ₪ לחודש מביטוח לאומי, בבעלותה דירת עמידר ששווייה מוערך ב-700,000 ₪. לטענתה, לא נערכה לה חקירת יכולת, ובעת שקיבלה על עצמה את מלאכת הפיקוח, הדבר נעשה באמצעות תצהיר ולא מול שופט.

(-) העוררת 3 - מרדכי בן סעדון, עובד כשכיר ברכבת ישראל, אב לחמישה. בבעלותו נכס הרשום על שמו ועל שם רעייתו, אולם רובצת עליו משכנתא.

(-) העוררת 4 - דורון כהן, אב לשלושה, מפרנס יחיד, בבעלותו ובבעלות רעייתו דירת מגורים עליה רובצת משכנתא בגינה משלם מדי חודש 5,000 ₪, נטל הלוואות בסך של 800,000 ₪, משתכר כ-16,000 ₪ לחודש.

(-) העוררת 5 - גבריאל אביטן, בנו של גולן, התגרש לאחרונה, אב לארבעה קטינים, חזר להתגורר עם אמו. משתכר כ-6,000 ₪ לחודש.

(-) העוררת 6 - משה יובל אוליאל, אב לשלושה, מתגורר בדירה שכורה, ללא נכסים על שמו.

5. לטענת העוררים, פריסת תשלום בסך מיליון ₪ ל-24 תשלומים חודשיים (קרי למעלה מ-40,000 ₪ מדי חודש) אינה בת ביצוע, ועלולה להביא לקריסה כלכלית של משפחותיהם. במהלך הדיון שלפני ביקש בא כוחם של העוררים בבש"פ 6645/19 כי ערבותה של העוררת 1 תיפרס לתשלומים של 1,500 ₪ מדי חודש, וכי ערבותו של העוררת 2 תיפרס לתשלומים חודשיים בשיעור של כ-3,000 עד 4,500 ₪. בא כוחם של העוררים בבש"פ 6744/19 הציע כי העוררים ישלמו כעת 100,000 ₪, וכי היתרה תתפרס על פני חמש שנים לתשלומים בסך 15,000 ₪ מדי חודש.

6. המדינה, מנגד, טוענת כי בית המשפט המחוזי שמע את טענות העוררים לגבי מצבם הפרטני, ועל בסיס זה הורה על פריסת התשלום כפי שקבע. המדינה מבהירה כי לא התנגדה לדחיית תשלום הערבות בשנה - למרות שכבר חלפה שנה מאז בריחתו של גולן - אך ורק על מנת לאפשר לעוררים להתארגן לצורך תשלום הערבות. זאת, מתוך הכרה בכך שאדם מן היישוב, הנדרש להמציא סכום של מיליון ₪, זקוק לזמן על מנת למכור נכסים ולגייס את הסכום הנדרש. ואולם, בהינתן הצהרות העוררים והתחייבויותיהם למלא אחר תנאי הערבות, אין מקום להתחשב בטענותיהם המועלות כעת בדבר חסרון כיס. באשר לאופן הפריסה, המדינה סבורה כי פריסת התשלום לאורך שנים רבות מרוקנת

מתוכן את התכלית העומדת בבסיס מוסד הערבות. עוד נטען כי גולן הוא אדם בעל נכסים, כך שיש מהיכן לגבות את הכסף, וכי בית משפט קמא כבר הלך לקראת העוררים בכך שהאריך להם את התקופה לשנתיים.

7. דין שני העררים להידחות.

סמכותו של בית המשפט להורות על חילוט ערבות בשל הפרת תנאי שחרור בערובה, מעוגנת בסעיף 51 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: החוק). כאשר מדובר בערבות של המשוחרר עצמו, רשאי בית המשפט להורות על חילוט אם נוכח כי "המשוחרר הפר תנאי מתנאי השחרור וכי לא ניתן להביאו בפניו" (סעיף 51(ב) לחוק). כאשר מדובר בערבות שניתנה על ידי צד שלישי, כבמקרה דנן, נדרש בית המשפט ליתן לערב הזדמנות להשמיע טענותיו בטרם יורה על חילוט (סעיף 51(ג) לחוק). במקרה שלפנינו, אין בפי העוררים טענה כי החלטתו של בית המשפט המחוזי לחלט את הערבויות ניתנה בחוסר סמכות. העוררים אף אינם חולקים על חובתם לשלם את מלוא סכומי הערבויות עליהן חתמו. טענותיהם מצויות במישור אחד בלבד והוא, כי יש לפרוס את תשלום הערבויות על פני תקופה ארוכה מזו שנקבעה בהחלטתו של בית המשפט המחוזי.

8. כפי שהוסבר בפסיקה, חילוט ערבויותיהם של מפקחים וצדדים שלישיים משרתת תכלית הרתעתית משולשת: הרתעת הערב הקונקרטי לבל יאפשר למפוקח להפר את תנאי השחרור בערובה; הרתעת מפקחים-ערבים פוטנציאליים בבואם ליטול על עצמם אחריות פיקוח שכזו; והרתעת הנאשם-המפוקח מפני פגיעה בדורשי טובתו שניאותו לערוב לטובתו, ככל שיפר את תנאי השחרור בערובה (ראו החלטת השופטת ברק-ארז בבש"פ 8163/12 אלון נ' מדינת ישראל, פס' 18 (19.11.2012)).

הרתעה זו היא חיונית. מבלעדיה, יכולתו של בית המשפט לעשות שימוש בכלי של שחרור לחלופת מעצר, ובכך להבטיח פגיעה מינימאלית בזכותו של העצור לחירות, היא יכולת מוגבלת עד מאד (על אודות חשיבות הכלי של שחרור בערובה ותפקידים המרכזי של המפקחים והערבים, ראו גם בבש"פ 1902/19 בפס' 43-44). יש להישמר אפוא מפני שחיקה של הרתעה זו - על שלוש צלעותיה - שמא תרוקן מתוכן. אכן, "אדם המקבל על עצמו לערוב לשחרורו של נאשם לחלופת מעצר צריך לצפות, אפוא, כי אם נאשם המצוי תחת פיקוחו יפר את תנאי השחרור ימצא הוא, הערב, נפגע בכיסו בגובה סכום הערבות שעליה התחייב" (החלטת השופטת (כתוארה אז) חיות בבש"פ 8768/07 אלוג' נ' מדינת ישראל, פס' 6 (20.5.2008) (להלן: עניין אלוג'י)). זוהי, לטעמי, נקודת המוצא, ובהעדר טעם מיוחד - אין מקום לסטות ממנה.

9. אין חולק כי סכום הערבות שנקבע במקרה שלפנינו - מיליון ₪ לכל אחד מן העוררים - הוא סכום נכבד. ואולם, העמדת הערבויות על סכום כה גבוה לא נעשתה על ידי בית המשפט בחלל ריק ואגב אורחא, כי אם בזיקה לטיב העבירות המיוחסות לגולן, למסוכנות הנשקפת ממנו ולחשש לתקינות ההליך השיפוטי, חשש שהתברר בדיעבד כמוצדק למדי (בנוגע לקביעת שיעור הערבות ראו גם החלטת השופטת פרוקצ'יה בבש"פ 8626/04 צ'וסקין נ' מדינת ישראל, פס' 5 (10.10.2004); עניין אלוג'י בפס' 6; וכן סעיף 46 לחוק, המונה שורה של שיקולים שעל בית המשפט לשקול בבואו לקבוע את סוג הערובה, גובהה ותנאיה). ודוק: כלל העוררים היו מודעים היטב לאחריות המוטלת על כתפיהם ולמחיר שהם עלולים לשלם במקרה שבו גולן יפר את תנאי שחרורו. ראוי להביא לעניין זה מדבריהם של העוררים עצמם בשעה שקיבלו על עצמם לשמש כערבים. הדברים הובאו בהחלטתו של השופט אלרון בבש"פ 1902/19 הנ"ל והם מובאים בזאת בשנית:

א. בש"פ 6645/19:

(-) העוררת 1, שירן שושנה גוזל:

"אני מודעת למשמעות הפיקוח ומה זה אומר, זה אומר שאני צריכה להיות איתו כל הזמן. אני עובדת עד 16:00 ומארבע אני יכולה להיות איתו. אני יודעת שאני אמורה לחתום על ערבות על סך של מיליון ש"ח. לשאלתך אם יש לי נכסים שיגבו סכום כזה אני משיבה שברמת העיקרון אין לי נכסים בשווי כזה. יש לי סך הכל רכב על שמי ולא יותר מדי. אני נשואה, אין לי דירה. אני גרה אצל אמא שלי. יש לי רק קצת חסכונות אבל לא מדובר במיליון ש"ח. אם יהיה צורך לחלט את הערבות, לא יהיה לי מאיפה לשלם. אני יודעת מה אני צריכה לעשות אם הוא ייצא מהבית, להתקשר למשטרה".

(-) העורר 2, פנחס כהן:

"אני מבין את משמעות הפיקוח ואני מבין שאני צריך לחתום על ערבות בסכום גבוה ואם [גולן] יפר תנאי שחרור, אני יודע שאני אצטרך לשלם את הסכום הזה ואני מודע לכך שהפיקוח יכול לקחת כשנתיים. ... על פי תיאום, אוכל לפקח עליו".

ב. בש"פ 6744/19:

(-) העוררת 1, מירי אביטן:

"אני מבינה את משמעות הערבות בסך 1,000,000 ש"ח, מוכנה לשלם ואף למכור את הבית ולפנותו, אם אצטרך. ... אני מבינה את משמעות הפיקוח, ושלא יצא אפילו לרגע".

(-) העורר 3, מרדכי בן סעדון:

"אני מבין שאני חותם על ערבות בסך 1,000,000 ש"ח וכי אהיה אמור לשלם סכום זה. יש לי את כל האמצעים לשלם סכום זה. יש לי דירה, יש לי רכב, ואהיה מוכן למכור אותם אם אצטרך. יש לי משכנתא על הבית, יש לי שני בתים. אני יודע במה [גולן] מואשם ואת משמעות הפיקוח. ידוע לי שאני צריך להגיע לביתו של [גולן]. אם הוא יצא את הבית, אני אהיה נאמן לבית המשפט וישר אתקשר למשטרה ואודיע".

(-) העורר 4, דורון כהן:

"אני מבין את משמעות הפיקוח. ... יש לי דירה, יש לי שלוש חברות. יש לי משכנתא על הדירה, אשתי מוכנה למכור את הבית, אם יצטרכו לממש את הערבות".

(-) העורר 5, גבריאל אביטן:

"אני מבין ש-1,000,000 ש"ח ערבות זה לא רק על הנייר, ואמכור את הבית אם אצטרך. אני מיד אתקשר למשטרה

במידה ויפר כל תנאי".

(-) העורר 6, משה יובל אוליאל:

"אני מסוגל לפקח על [גולן] בתיאום מראש. ... אני יודע שעלי לחתום על ערבות גבוהה של מיליון ש"ח ויש לי יכולת לשלם את הסכום הזה באם [גולן] יפר את התנאים. אני מבין את המשמעות. בית המשפט מסביר לי. באם הוא יפר, אני אתקשר מיד למשטרה".

(-) העוררת 2, ג'ורג'ט נחמני, חמותו של גולן, אמנם לא התייצבה בבית המשפט, אך מסרה בתצהיר כי היא "מודעת למשמעויות הנלוות לשמש כמפקחת" וכי אם לא תמלא אחר חובותיה כמפקחת תהא לבית המשפט סמכות להורות על חילוט ערבותה, כולה או חלקה (בש"פ 1902/19 בפס' 12).

10. הנה כי כן, שירן (בתו של גולן), היתה היחידה שטענה בזמן אמת כי לא יהיה לה מנין לשלם את הערבות אם וכאשר יפר גולן את תנאי השחרור. בעקבות כך, בית המשפט התחשב במצבה והפחית במחצית את סכום הערבות בה תחויב. זולתה, כל יתר העוררים הבהירו באופן שאינו משתמע לשני פנים כי הם מודעים לאחריות המוטלת על כתפיהם, כי יוכלו לשאת בתשלום מלוא הסכום, וככל שיידרשו אף יהיו מוכנים למכור את נכסיהם לשם כך. התחייבויות מפורשות אלו יש לכבד, וקשה להלום כי כעת, משנתברר לעוררים כי הם נדרשים לתמוך את התחייבויותיהם במעשים, תישמענה לפתע טענות בדבר חסרון כיס וקשיים כלכליים שבעטיים רשאים הם לחזור בהם ממקצת התחייבויותיהם. מכל מקום, בית המשפט המחוזי שמע את טענות העוררים והלך כברת דרך נוספת לקראתם בכך שפרס להם את התשלום על פני 24 חודשים. בכך מילא בית המשפט המחוזי אחר החלטת השופט אלרון בבש"פ 1902/19, ואיני סבור כי קמה הצדקה להתערב בכך.

11. למשמע טיעוניהם של העוררים, דומה כי הם סבורים שבית המשפט של מעצר הוא מעין הוצאה לפועל, ואמור לנהל חקירת יכולת לגבי כל אחד מהערבים. ולא היא. אין זה תפקידו של בית משפט של מעצר, ולבית המשפט גם אין את הכלים שיש לראש ההוצאה לפועל לנהל חקירת יכולת כהלכתה.

12. ומזווית נוספת: איננו עוסקים בערבות "אזרחית" רגילה של אדם לחשבון הבנק או להלוואת המשכנתא של חברו. ענייננו בערבות שניתנה בהקשר של הליך פלילי. הקשרים בין הערב לבין הנאשם-הנערב, אינם נהירים בהכרח לבית המשפט, וייתכן כי יש ביניהם קשרים הסמויים מן העין. שמא הנאשם שנמלט מחויב כלפי הערבים לו, מנימוקים שונים שניתן להעלות על הדעת, והוא משפה את הערבים או מבטיח לשפות אותם בדרכים שנעלמות מעיני בית המשפט? איני בא לומר כי זה המצב במקרה שבפנינו, אך יש בשיקול זה כדי לתמוך בתוצאה לפיה, ברגיל, בעת מימוש הערבות, בית המשפט של פלילים לא אמור להידרש ליכולתם הכלכלית של הערבים לעמוד באפשרות לשלם את סכום הערובה, משל היה לשכת ההוצאה לפועל. זאת, להבדיל ממועד קביעת הערבות, שאז על בית המשפט לשקול את "מצבו הכלכלי של האדם ויכולתו להמציא את הערובה הנדרשת", כלשון סעיף 46(ב)(4) לחוק).

13. מירי, רעייתו של גולן (העוררת 1 בבש"פ 6744/19) ביקרה אותו לאחרונה במרוקו, ולא למותר להזכיר את דבריה בהודעתה במשטרה מיום 27.11.2018. בהודעתה מסרה כי בחודשים שלפני הימלטותו של גולן הוא העביר

לידיה נכסים (לדבריה עשה כן בשל חשש מפני אשתו דאז, שעמה היה מצוי בהליך גירושין). עוד מסרה כי לא שילמה לגולן עבור העסקים שהועברו אליה, כי היא עובדת בחברה הנמצאת בבעלותה, וכי היא לא יודעת בוודאות אלו עסקים יש לגולן כיום. כן ציינה כי גולן הורה לה לדאוג לבתו שירן (העוררת 1 בבש"פ 6645/19, שערבותה הופחתה כאמור במחצית). דברים אלו אכן תומכים בטענת המדינה כי יש מהיכן לגבות את הכסף, למצער את חלקו.

14. אין לכחד כי התוצאה עבור העוררים קשה. הם משלמים מחיר כבד בגין מעשיו של גולן. ברוח הפסוק מספר משלי שהובא בפתח ההחלטה (גם אם בהיפוך מה של היוצרות), ניתן לומר כי גולן הוא האדם "חסר הלב" שילדיו, רעייתו, קרוביו וחבריו, ערבו לו ובעקבות כך מצאו עצמם מול שוקת שבורה. ידע אפוא כל אדם הנוטל על עצמו התחייבות לערוב למילוי תנאי שחרור של עצור, כי ביום פקודה יהא עליו למלא אחר התחייבותו ככתבה וכלשונה (וראו בדומה דברי השופט אלרון בבש"פ 1902/19 בפס' 58-59).

15. אשר על כן, העררים נדחים.

ניתנה היום, כ"ט בתשרי התש"ף (28.10.2019).

שׁוֹפֵט